

ÇATIŞMA ÇÖZME

Çatışma Yaşamın Doğal Bir Parçası

İnsan, sosyal bir varlık olduğundan, yalnız olmak yerine başkalarıyla birlikte olmayı tercih eder. Başka kişilerle ilişki kurarak değişir, gelişir ve toplumsallaşır. Başkalarıyla bir arada olmanın ve etkileşimde bulunmanın doğal sonucu olarak da kişilerarası çatışmalar doğal ve kaçınılmaz olarak ortaya çıkmaktadır. Çatışma genel olarak, iki insan aynı istek ve ihtiyaçları aynı anda karşılamak istediğinde, birisinin yaptığı eylem ve atılım diğerini engellerse, bozarsa ortaya çıkan durum olarak tanımlanabilir. Çatışmanın oluşum kaynaklarına bakıldığında aşağıdaki gibi sıralanabilir:

1. Gereksinimler: İnsanlar arasındaki her çatışma yaşamı sürdürme gereksinimi, sevgi ve arkadaşlık gereksinimi, saygı kazanma ve sürdürme gereksinimi, özgürlük ve eğlence gibi temel ve sosyal gereksinimlerin karşılanamaması ya da karşılanmasına yönelik girişimleri içerir.

a) Temel gereksinimler: Bu gereksinimlerin içine açlık, susuzluk ve uykusuzluk gibi gereksinimler girmektedir. Temel gereksinimler karşılanmadığında kişi gergin olacak ve bu yüzden de daha sık çatışmalara girecektir. Ayrıca kişi amaçlarını, ihtiyaçları ve istekleri doğrultusunda belirlediğinde, kişinin amaçlarının engellenmesi de çatışmalara yol açmaktadır.

b) Sevgi ve arkadaşlık gereksinimi (ait olma): Ait olma gereksinimi sevmeye, paylaşma ve işbirliği gibi diğerleriyle olan ilişkilerinin sürdürülmesinin ve geliştirilmesinin karşılanmasını içerir. Örneğin oyuna dahil edilmeyen çocuk, ait olma gereksinimi karşılanmadığından dolayı arkadaşlarıyla çatışabilir. Bu gereksinim, çeşitli gruplara üye olunarak, sevmeye, sevilme, paylaşma ve başkalarıyla işbirliği gibi ilişkilerin sürdürülmesi ve geliştirilmesiyle karşılanabilmektedir. Kişi ait olduğu gruptan dışlandığı zaman ya da grup üyeleriyle olan ilişkilerde problemler yaşadığında bu gereksinimi karşılanmamış ya da engellenmiş olduğundan çatışmalar ortaya çıkmaktadır. Öğrenci, gruba ait olmak ve önemli olmak istediği için davranışları da bu doğrultuda olmaktadır.

c) Saygı kazanma ve sürdürme gereksinimi: Bu gereksinim başarma, tanınma ve saygı duyulma gibi gereksinimlerin karşılanmasını içerir. Bu tür gereksinimler doyurulmaya çalışıldığında, benzer gereksinimleri doyurulmayan diğer öğrencilerin olumsuz tepkilerini çekebilir ve çatışmalara neden olabilir. Bu gereksinim, bazı kişilerde bir görevi başarıyla yerine getirme, başkaları tarafından saygı görme, takdir edilme şeklinde karşılanabilir

d) Özgürlük: Özgürlük gereksinimi yaşantımızda karar verme ve seçme gereksinimimizin karşılanmasını içerir. Başkalarının istekleri doğrultusunda hareket etmek çatışma yaratacaktır.

e) Eğlence: Eğlence gereksinimi, gülme ve oynama gereksinimlerini içerir. Oyundan ya da sevdiği bir etkinlikten engellenen bir çocuk çatışma yaşayabilir. Eğlence, en sık çatışma yaşanmasına neden olan gereksinimlerden biridir. Eğlence gereksinimi nedeni ile öğrenciler sık sık alay etme, lakap takmak, şakalar yapma, çelme takma, vurup kaçma gibi davranışlarda bulunmaktadır. Bu davranışlar doğrultusunda çıkan çatışmalar da genellikle şiddete başvurularak çözülmektedir (Türnüklü, 2006).

2. Sınırlı Kaynaklar: Kaynaklar sınırlı olduğu zamanlarda da çatışma ortaya çıkar. Sınırlı kaynakların neden olduğu çatışmalar zaman, eşya, okul araç ve gereçleri, güç, mesafe, popülerlik, statüden kaynaklanmaktadır. Bir kişinin seçeneklerini sınırlamak, seçim yapmasını engellemek ve onu yönlendirmek, özgürlük gereksiniminin karşılanmasını engelleyeceğinden, kişiler arasında çatışmalara neden olabilir. Bu kaynakların paylaşımı konusunda, rekabetçi tutumdan uzaklaşıp işbirliği yaparak kaynakların arttırılmaya çalışılması, tarafların birbirlerinin çıkarlarını gözeterek çözüm üretmesini sağlar. Sınırlı kaynaklar nedeni ile yaşanan çatışmaların çözüme ulaşabilmesi için, temel gereksinimlerin belirlenmesi ve karşılanmaya çalışılması büyük önemlidir. Sınırlı kaynaklardan dolayı yaşanan çatışmalar; okulun fiziksel şartları ya da teknolojik donanımıyla ilgili eksikliğinden ortaya çıkabilmektedir.

3. Farklı Değerler: Çözümü en zor olan çatışmalar farklı değerlerle ilgili olanlardır. Kişi bir değere sahip olduğunda, o kişinin belli bir davranış ya da duruma ilişkin inancı karşıt olan inanç ve davranışa tercih edilir. Değerleri farklı olduğunda taraflar genellikle "iyi/kötü", "doğru/yanlış" şeklinde düşünürler. Farklı amaçlarla ilgili çatışmalar bile değer çatışmaları olarak görülebilir. Amaçlarının farklı olmasından kaynaklanan çatışmaların kaynağı, ya taraflardan her birinin aynı amaca verdiği önemin farklı olması ya da tarafların farklı amaçlara önem vermesidir.

Çatışma Çözme Stratejileri

Farklı kişiler çatışma yönetiminde farklı stratejiler kullanırlar. Genellikle çocukluk yıllarında öğrenilen bu stratejilerin otomatik bir biçimde işlediği görülür. İnsanlar çoğu zaman bir çatışma durumunda nasıl davrandıklarının farkında değildirler. Şu an kullanılan çatışma çözme stratejileri çocukluk dönemlerinde öğrenildiğine göre, bu gün de yeni ve daha etkili çatışma

çözme stratejileri öğrenilebilir. İnsanların amaçlarına ve ilişkilerine ne ölçüde önem verdiklerine bağlı olarak başvurabilecekleri beş farklı çatışma çözme stratejisi tanımlanmıştır. Her biri bir hayvanla simgelenen bu beş farklı çatışma çözme stratejisi aşağıda gösterilmiştir.

Kaplumbağa (Kaçınma): Kaplumbağalar çatışmadan kaçınmak için geri çekilirler. Çatışma yaratan sorunlardan ve kişilerden uzak dururlar. Kaplumbağa stratejisini elde edilecek ödüller çok yüksek değilse ve kaybedilecek bir şey yoksa, çatışmayı ele alacak zaman yoksa, ortam uygun değilse daha önemli sorunların baskısını hissediliyorsa çevrenizdeki diğer kişiler çatışmayı daha başarılı bir biçimde çözebileceklerse, kullanmak uygun olabilir.

Oyuncak ayı (Uyma): Oyuncak ayı stratejisinde ilişki çok önemli, amaç pek önemli değildir. İlişkilerin bozulmaması için çatışmayı yatıştırılmaya çalışırlar. Oyuncak ayı stratejisini, sorun kişi için çok önemli değil; ama diğer kişi için çok önemliyse, üzüntü duyulacağı ya da çok yıpranılacağı hissedildiğinde, sürekli bir rekabet halinde olmak kişi için zararlı olacaksa, mevcut uyumu (dengeleri) korumak çok önemliyse kullanmak uygun olabilir.

Köpek balığı (Güç kullanma, rekabete girme): Bu Stratejide amaçlar çok önemli, ilişkileri ise önemsizdir. Bu nedenle bu stratejiyi benimseyenler kendi çözüm önerilerini kabul etmesi için, çatıştığı kişiyi zorlar ve karşısındaki kişi üzerinde güç kullanmayı dener. Köpek balığı stratejisini kişi kesinlikle haklı olduğunu bildiğinde, kısa süre içerisinde karar verilmesi gerektiğinde kullanmak uygun olabilir.

Tilki (Uzlaşma): Orta derecede girişimcilik ve işbirliği içeren bu stratejiyi kullanan bir kişinin amacı, her iki tarafı da kısmen tatmin eden, karşılıklı olarak kabul edilebilir, uygun bazı çözümler bulmaktır. Tilki stratejisini; amaçlar orta derecede önemliyse ve daha girişken stratejileri eşit statüdeki kişiler çatışmaya taraf olmuşlarsa, karmaşık bir sorun için geçici bir çözüme ulaşmak gerekiyorsa, önemli bir sorun için uygun çözümlere rekabet ya da işbirliği stratejilerinin sonuç vermediği durumlarda kullanmak uygun olabilir.

Baykuş (Yüzleşme, işbirliği yapma):

Baykuş stratejisini benimseyenler hem amaçlarına hem de ilişkilerine çok önem verirler. Çatışmaları, çözülmesi gereken sorunlar olarak görürler ve hem kendilerinin hem de diğer kişinin amaçlarına ulaşabileceği bir çözüm ararlar. Baykuş stratejisini başkasının yaşamı söz konusu olduğunda, kişi bütün sorumluluğu üstlenmek istemediğinde, arada büyük bir güven duygusu varsa, diğer kişiden taahhüt elde etmek istenildiğinde kullanmak uygun olabilir.

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı gibi, her stratejinin kullanılabilmesi durum farklıdır. Anne baba olarak eşinizle ve özellikle çocuklarınızla ilişkilerinizde ortaya çıkan çatışmaları çözmek için en çok hangi stratejiyi kullanmaktasınız? **Çatışma çözme stratejileri arasında sadece baykuş ile simgelenen yüzleşme ve işbirliği stratejisi ile her iki tarafın da kazançlı çıkacağı çözümler**

bulunabilir. Diğer stratejiler kullanıldığında taraflardan en azından biri kaybeder, diğeri kazanır ya da her ikisi de kaybeder. O halde ailede çocuklara özellikle işbirliğine yönelik çatışma çözme yönteminin ve bu yöntemin gerektirdiği becerilerin öğretilmesi gerekmektedir.

ANNE-BABAYA ÖNERİLER

- Evinizde çatışmaların nasıl çözüldüğünü fark etmeye çalışın.
- Çatışmaların nasıl çözüleceği konusunda çocuğunuza model olun. Çatışma esnasında istek ve duygularınızı **ben dili** ile ifade etmeye özen gösterin.
- Çocuğunuzun çatışmalarını nasıl çözebileceğini aile ortamında paylaşın.
- Çocuğunuz bir sorunla karşılaştığında hemen ağlıyor ya da çözüme dönük herhangi bir girişimde bulunmuyorsa problem çözme becerilerinde desteğe ihtiyacı olduğunu bilin.
- Rol oynama tekniği ile arkadaşının yerine geçmesini sağlayarak ona bu konuda deneyim kazanması için yardımcı olun.

Yararlanılan Kaynaklar

Türnüklü, A., Kaçmaz, T., İkiz, E. & Balcı, F. (2009). Liselerde öğrenci şiddetinin önlenmesi: Anlaşmazlık Çözümü, Müzakere ve Akran-Arabuluculuk Eğitim Programı. Ankara: Maya Akademi

Türnüklü, A., Kaçmaz, T., İkiz, E. & Balcı, F. (2009). Liselerde öğrenci şiddetinin önlenmesi: Anlaşmazlık Çözümü, Müzakere ve Akran-Arabuluculuk Eğitim Programı Öğrenci Etkinlik Kitabı. Ankara: Maya Akademi.

http://unyeram.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/52/13/964945/dosyalar/2013_09/11010104_brorat%C4%B1mazme.pdf

ORİON EĞİTİM VAKFI

ÖZEL PİRİ REİS OKULLARI

PSİKOLOJİK DANIŞMA ve REHBERLİK SERVİSİ